

NEWSLETTER

institut
VÁCLAVA
KLAUSE

Václav Klaus 75

Dne 19. června oslaví pan prezident Václav Klaus své jubilejní 75. narozeniny. Všichni zaměstnanci, kolegové, přátelé a příznivci Institutu Václava Klause mu tímto přejí hodně radosti ze života a další dlouhá léta naplněná prací ve prospěch svobody člověka a naší suverenity.

Václav Klaus, Jiří Weigl:

Záporné úrokové sazby jsou nepřijatelné

Václav Klaus:

Rakouští Svobodní neprohráli

Jiří Weigl: 150 let od bitvy u Hradce Králové

Otázka IVK: Negativní úrokové sazby – lék, nebo hrozba? (**Miroslav Singer, Eva Zamrazilová, Petr Sklenář, Aleš Michl, Pavel Ryska, Helena Horská, Stanislava Janáčková, Lukáš Kovanda, Jan Skopeček, Jan Vejmělek, Martin Slaný, Zbyněk Revenda, Petr Dufek**)

Hana Lipovská: Základní nepodmíněný příjem: nový krok zpět

Institut Václava Klause o.p.s.

Šárecká 29
160 00 Praha 6
e-mail: office@institutvk.cz
www.institutvk.cz
IVK – Newsletter
Institutu Václava Klause
Registrace MK ČR E 11024
Periodicita: měsíčník
Datum vydání: 17. 6. 2016

Záporné úrokové sazby jsou nepřijatelné

Václav Klaus

Jiří Weigl
výkonný ředitel IVK

V souvislosti s výraznou obměnou bankovní rady ČNB a se změnou na postu guvernéra centrální banky od spíše akademického ekonomů k více politikovi je třeba zahájit vážnou diskusi o směřování měnové politiky v naší zemi. Sporných otázek je celá řada. Vedle diskuse o dalším udržování uměle

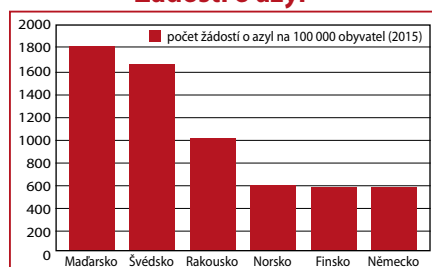
podhodnoceného kurzu koruny, resp. o hledání exitové strategie ze současného kurzového režimu je nezbytné vést seriózní diskusi o dalším „módním hitu“ měnové politiky – o záporných úrokových sazbách, které už existují v několika evropských zemích. Nedávno jsme dokonce slyšeli, že úvahy o nich – jako o vhodném nástroji měnové politiky – nejsou cizí ani některým současným českým centrálním bankéřům.

IVK považuje tato témata za nesmírně závažná, a proto o nich chce rozvířít širokou debatu. Je jim věnována i anketní otázka tohoto čísla Newsletteru. Některé naše soudy a stanoviska k otázce záporných úrokových sazeb bychom však chtěli explicitně zformulovat hned na počátku, mimo tuto anketu.

1. Zavedení negativních úrokových sazeb neznamená pokračování normální měnové politiky lišící se od té dosud známé pouze záporným znaménkem. Je to kvalitativní změna, která podstatně a nelineárně změní chování bank, jejich klientů i státu.
2. Úrokové sazby se záporným znaménkem nejsou z ekonomického hlediska úrokovými sazbami, ale zvláštní daní, kterou stát (centrální banka) uvalí na bankovní sektor (a tím i na jeho klienty).
3. Nemůže obstát tvrzení, že se jedná o normální poptávkový stimul, jakým je snížení kladných úrokových sazeb. Daň, tj. odčerpání finančních prostředků ekonomickým subjektům prostřednictvím záporné sazby z depozit, má nikoli

ČERVENOVÝ GRAF IVK

Žádosti o azyl

Pramen: Eurostat, 2016

stimulační, ale restriktivní povahu. Nemůže proto platit argument, že pomocí záporných sazeb bojuje centrální banka proti hrozící deflaci. Jími aktivitu ekonomických subjektů nemůže akcelerovat.

- Záporné sazby mohou v krátkém období vyvolat pouze chaotické změny ve struktuře aktiv, zejména mohou akcelerovat preferenci hotovosti. Pokud by byly zavedeny, destabilizovaly by bankovní sektor a zhoršily by jeho finanční situaci. Vyvolávaly by cenové bubliny na různých trzích.
- Záporné sazby by fungovaly jako akcelerátor dalších státních zásahů, neboť jejich působením by na trhu začala vznikat dlouhodobě neudržitelná situace.

Útěk od zápornými sazbami zdaněných bankovních vkladů k hotovosti by podkopal postavení bank a snížil by účinnost

Byl by to experiment s daleko širšími souvislostmi ohrožující stabilitu hospodářství více než hypotetická deflace. Byl by to experiment s výrazně politickými dopady a souvislostmi, experiment zaměřený proti lidské svobodě.

měnové politiky centrální banky. Nevyhnutelným následným opatřením, které by zavedení záporných sazeb znamenalo, by byl zákaz hotovosti nebo

zavedení vázaných či nějak jinak blokových depozit.

- Stát by těmito opatřeními získal absolutní přehled, a tím i kontrolu nad ekonomickým chováním firem i občanů.
- Byla by to zásadní hrozba pro samotnou existenci ekonomické a politické svobody.

Otázka zavedení záporných sazeb není tedy pouze úzce ekonomickým odborným problémem a už vůbec by nemohla být legitimním opatřením proti chimérickému nebezpečí deflace. Byl by to experiment s daleko širšími souvislostmi ohrožující stabilitu hospodářství více než hypotetická deflace. Byl by to experiment s výrazně politickými dopady a souvislostmi, experiment zaměřený proti lidské svobodě. ■

Rakouští Svobodní neprohráli

Václav Klaus

Finální zpráva o druhém kole rakouských prezidentských voleb byla pro ty z nás, kteří preferujeme myšlení svobodné před myšlením zeleným, smutná a v prvních okamžicích nesmírně deprimující. Měli jsme totiž pocit, že se v Rakousku hlasuje i o nás. V posledních desetiletích byl v Evropě poprvé tak blízko významnému volebnímu vítězství představitel strany, jenž usiluje o lidskou svobodu na úkor státní mašinérie, svobodu v dnešní Evropě tak ničivě oslabující.

Padesát procent rakouských voličů bylo ochotno zdvihnout hlavu a vzepřít se rakouskému (ale i evropskému) politickému establishmentu.

Je to velká škoda. Mohl to být ještě tvrdší úder namyšleným „majitelům“ zglajchšaltované Evropy, pánům Schulzům, Junkerům a Tuskům a všem jejich přísluhovačům či s nimi se v Bruselu i jinde vezoucích. Z tohoto výsledku se brzy otřepou. Přesto je třeba neklesat na duchu a nezapomínat na druhou, daleko pozitivnější stránku věci. Zmíním čtyři momenty:

- Téměř 50 % hlasů pro kandidáta Strany svobodných, které dostal i přes neuvěřitelnou mediální masáž, je sdělením, že 50 % rakouských voličů bylo ochotno zdvihnout hlavu a vzepřít se rakouskému (ale i evropskému) politickému establishmentu a jeho pomocníkům v médiích. To se na celostátní úrovni ještě v Evropě nestalo.

2. Vítěze volby sice přinesly, ale určitě mu uškodilo, že vyhrál jakýmsi dopočítáváním. Jsem dlouhodobě přesvědčen (bez ohledu na tyto konkrétní volby), že je korespondenční volba zlo a že je ze své podstaty daleko netransparentnější než volba normální. Jsem zásadně proti respektování toho, že právě v den voleb musí jet volič na chatu či k babičce. Nemusí, pouze chce. Tím zřetelně naznačuje své priority.

Fakticky nerozhodný výsledek rakouských voleb připomíná prezidentské volby v USA v roce 2000 mezi Bushem a Al Gorem.

K volbám člověk jít má a má být při nich fyzicky přítomen. Lidé žijící v cizině a z ciziny volící, tedy lidé, kteří neprožívají na vlastní kůži realitu země, kde se volby konají, by měli mít možnost volit, jen když přijedou domů. Korespondenční volba navíc nabízí hypotézy o možné „hře“ s výsledky. Hlavně proto, že je korespondenční volba daleko méně „tajná“ než ta „za plentou“.

3. Fakticky nerozhodný výsledek rakouských voleb připomíná prezidentské volby v USA v roce 2000 mezi Bushem a Al Gorem. Také byly rozhodnuty až dopočítáváním, i když ne korespondenčních hlasů. Amerika se z nich dodnes nevzpamatovala. Zůstává rozpolcena. Politika a míra politické kultury tam upadají, důkazem je letošní volební kampaň. Podobný vývoj hrozí i Rakousku. Tato naše sousední země není tak politicky dokonalá, jak se snaží předstírat (nedovedu si představit, že by se někdo jako pan Žaluda, bývalý šéf Českých drah, u nás mohl stát předsedou vlády; a že by se mohl stát šéfem Českých drah někdo, kdo vystudoval obor média a komunikace).

4. Rakouské volby potvrdily předvídatost „politické fikce“ francouzského spisovatele Michela Houellebecqa „Podvolení“. Tento významný spisovatel v knize, která vyšla v lednu 2015, popisuje možný průběh francouzských prezidentských voleb v roce 2022. Do druhého kola se nečekaně dostanou představitelé dvou nevládních stran – „svobodných“ paní Le Penové a umírněných muslimů. Dvě „osvědčené“ strany představující jádro politického systému Francie – jedna mírně levicová, druhá mírně pravicová – zcela propadnou. Ti pak po celé dva týdny mezi prvním a druhým kolem voleb křičí o nepřijatelnosti oněch svobodných a doporučí voličům volit muslimskou stranu. Její představitel nakonec vyhraje (přečtěte si v knize, jaké to mělo následky).

Svobody se většina lidí bojí.

V Rakousku také vypadla „páteř“ politického systému žalostným výsledkem v prvním kole (stejně u nás v roce 2013 dopadli reprezentanti ČSSD a ODS, Diemberger a Sobotka) a do druhého kola postoupili Svobodní a – nikoli muslimové, ale někdo podobný – Zelení. Před druhým kolem nastal na Svobodné stejný útok jako u Houellebecqa a výsledek také stejně dopadl.

Korespondenční volba je zlo.

Je to velké ponaučení. Svobody se většina lidí bojí. Proto byl Hoferův výsledek úžasný. Zelení jsou nebezpečím pro demokracii. Nepodceňujme ani to, že je nově zvolený rakouský prezident zásadním bojovníkem proti jaderné energetice (a našemu Temelínu a Dukovanům).

Týden, 30. května 2016. ■

150 let od bitvy u Hradce Králové

Jiří Weigl
výkonný ředitel IVK

3. července uplyne 150 let od největší bitvy, která se kdy na území našeho státu odehrála. V největším střetnutí prusko-rakouské války roku 1866 bojovalo na obou stranách téměř půl miliónu vojáků, padlo kolem 8 000 mužů a dvojnásobek bylo zraněno. Přesto pro většinu z nás zůstává Hradec Králové zapomenutou bitvou obdobně zapomenuté války, aniž bychom si uvědomovali, že se jednalo o jednu z přelomových událostí nejen našich, ale i evropských dějin, která prorazila cestu k moderní Evropě 20. století - Evropě válečných tragédií i nebyvalého všestranného rozmachu.

Prusko-rakouská válka

Je paradoxem, že v bitvě ve východních Čechách nešlo ani tak o naši zemi, ale v první řadě o Německo, o to, která ze středoevropských německých velmocí – Prusko či Rakousko - bude hegemonem ve stále roztržité německé říši, tehdy nazývané Německý spolek. Habsburská monarchie byla takovou silou po téměř tři staletí a nehodlala ustoupit dravému pruskému kancléři Bismarckovi, který hodlal Německo sjednotit „krví a železem“ pod vládou pruského krále. Tento titán světové politiky si dokázal skvěle připravit terén pro střet diplomacie i vojensky. Získal sice hrozivého, ale nepříteli schopného spojence – Itálii, toužící dokončit sjednocení země připojením tehdy rakouského Benátska, a dokázal udržet stranou konfliktu logického hlavního nepřítele potenciálního vzniku nové velmoci

za Rýnem - Francii namyšleného císaře Napoleona III. Na tu měla přijít řada později.

Jednalo o jednu z přelomových událostí nejen našich, ale i evropských dějin, která prorazila cestu k moderní Evropě 20. století – Evropě válečných tragédií i nebyvalého všestranného rozmachu.

V rozporu se zažitými představami o chronické zpuchřelosti habsburské monarchie bojovalo Rakousko statečně. Italy porazilo na souši u Custozy a na moři u Visu a od totální porážky Itálii zachránil pouze výsledek střetnutí Rakušanů s Prusy u Hradce Králové, který rozhodl celou válku. Ale i tam bojovaly přes špatné velení rakouské pluky statečně a tisíce českých vojáků se spolu se svými německými, maďarskými a dalšími spolubojovníky z řad početných národů monarchie hrdinně bily za císaře pána. I celá česká společnost za této války ukázala docela příkladnou loajalitu vůči habsburskému domu, což může překvapit po období, o němž se v dějepisech učí jako o Bachově absolutismu a době národnostního i politického útlaku. Je ovšem pravda, že Prusové nechtěli poražené Rakousko zničit, Bismarck již tehdy počítal s budoucím spojenectvím obou někdejších rivalů.

Osudové důsledky

Důsledky porážky Rakouska byly ovšem zásadní. Bismarck dosáhl sjednocení Německa tzv. maloněmeckou cestou (tj. bez Rakouska) a zpečetil je u Sedanu porážkou Francie a vyhlášením Německého císařství v roce 1871. V Evropě vznikly dvě nové, dynamické a neuspokojené velmoci – Německo a Itálie, a jejich ambice hnaly Evro-

pu do nové éry velmocenské konfrontace. Rakousko, které před válkou bylo tradičním hegemonem Německa, ovládajícím rovněž další území ve střední a jižní Evropě, přestalo být po porážce de facto německým státem a stálo před těžko řešitelným úkolem nalézt nový smysl a obsah svojí existence. Přes dalších padesát let trvání se mu to, jak víme, nezdařilo.

Vytlačení z Německa posunulo habsburskou říši na východ. Rakouští Němci byli sami menšinou a neměli sílu dominovat neněmeckým národům tak jako dříve. Navíc jejich loajalitu vůči dynastii oslabovalo sílící velkoněmecké hnutí. Rakousko-uherské vyrovnání roku 1867 a vznik dualistické monarchie bylo proto ústupkem logickým, ale nedostatečným. Zklamalo především dosud loajální prorakouské Čechy a monarchii jim odcizilo.

Sjednocené Německo oddělilo Rakousko-Uhersko od západní Evropy, s níž bylo habsburské mocnářství v předcházejících obdobích úzce spojeno. Jediným možným předmětem zahraniční politické a ekonomické expanze se stal pro oslabenou monarchii Balkán – explozivní chudý region vtažující Rakousko do konfliktu s tradičním spojencem Ruskem. To už však hovoříme o dalším období, které pozvolna mířilo do zákopů první světové války.

Až budeme, doufejme alespoň někteří z nás, vzpomínat začátkem prázdnin na ty, kteří umírali před 150 lety u Hradce Králové, neměl by nám v paměti zbýt jenom kanonýr Jabůrek, který „u kanónu stál a pořád ládoval“, jak praví zlidovělá píseň vážící se ke slavné bitvě. Měli bychom si uvědomit, že u Hradce Králové vzal za své starý svět a to, co následovalo, byly počátky doby moderní, doby, kterou žijeme dodnes. Od velké porážky roku 1866 vede přímá cesta k roku 1914 i k roku 1918. ■

NOVINKA

Mladí ekonomové (o) Václavu Klausovi. Festschrift k 75. narozeninám

Institut Václava Klause přináší mimořádnou publikaci – „**Mladí ekonomové (o) Václavu Klausovi. Festschrift k 75. narozeninám**“ (2016). Kniha je sborníkem textů mladých českých ekonomů – studentů prof. Václava Klause – k jeho významnému životnímu jubileu. Publikace je unikátní tím, že mimo očekávaného ekonomického rozměru je ve všech textech odhalena také osobní rovina vztahu jednotlivých autorů k prof. Václavu Klausovi, tedy ke svému učiteli, který ovlivnil a formoval jejich ekonomické myšlení. Do sborníku přispěli **Jiří Brodský, Hana Lipovská, Petr Mach, Michal Mareš, Jan Průša, Pavel Ryska, Jan Skopec, Martin Slaný, Ivo Strejček ml., Filip Šebesta, Lenka Šetková a Aneta Urbanovská**. Předmluvu napsal **Jiří Weigl**.

194 stran, 100 Kč

objednávky na: www.institutvk.cz

OTÁZKA IVK

Negativní úrokové sazby – lék, nebo hrozba?

Miroslav Singer
guvernér ČNB

Záporné úrokové sazby sice někteří naši kolegové využívají, určitá skepse vůči tomuto nástroji je však na místě. Moje zdrženlivost k jejich využití jako nástroje efektivního uvolnění měnových podmínek je odrazem několika faktorů: limitu rozsahu použitelnosti, pochyb o efektivnosti tohoto nástroje a rizik jejich delšího používání.

Pokud jde o limit rozsahu, ten je evidentní. To, že dolní mez úrokových sazeb není na nule, neznamená, že obecně tato dolní mez úrokových sazeb neexistuje. Dokonce i v ekonomikách, kde je intenzita využití bezhotovostních transakcí dramaticky, z určitých hledisek řádově, vyšší než u nás, je evidentní, že hodnota záporné úrokové sazby, při které firmy i jednotlivci začnou pro uložení svých úspor používat hotovost či jiná aktiva, existuje a nebude zase tak hluboko pod nulou. Z toho ale plyne, že záporné úrokové sazby mají omezený rozsah hodnot, dolní mez pro ně existuje a již tento fakt limituje jejich efektivnost, neboť omezuje jejich potenciál v rámci tzv. kanálu očekávání. Pro lepší pochopení příklad z „westernovek“: Nacházíme-li se v táboře pionýrů Západu, který obklíčili indiáni na koních těšící se na chvíli, kdy nám dojde tenčí se zásoba munice, jejich radostná očekávání nijak zvlášť nezhatí fakt, že před jejich zraky najdeme pytlíček s šesti náboji. Bohužel však očekávání hrají zvláště v investičním konání značnou roli a efektivní měnová politika není bez jejich ovlivňování možná.

Další pochyby o tomto nástroji plynou z toho, že využití záporných úrokových sazeb zvyšuje nejistotu ekonomických subjektů, které se ocitají ve světě paradoxů, kde řada pravidel přestává platit. Ve světě, který je tak trochu „za zrcadlem“. Ovšem nejistota samozřejmě ochotu investovat snižuje. A v poslední řadě platí, že nestandardní nástroje používají centrální banky v situaci, kdy finanční systém, a banky obzvlášť, přestává efektivně přenášet měnové uvolnění v podobě snížení úrokových sazeb do reálné ekonomiky. Jednak proto, že je narušen, ale také proto, že v období deprese a deflačních rizik jsou zřejmě např. podle některých studií Adriana Blundell – Wignalla (OECD) významnější pobídkou k investicím u nejméně významnějších rozvíjejících se korporací, které v kratším období

determinují největší část růstu globální poptávky, budoucí výnosy a budoucí tok peněz než úrokové náklady.

Rizikem delšího udržování úrokových sazeb na záporných úrovních je samozřejmě vynalézavost finančního sektoru, který může být takovou situací motivován k nabídce na uložení peněz nebo pro transakce vhodných nástrojů, jejichž hodnota se bude odvozovat od hotovosti, za poplatky nižší, než je absolutní náklad záporných úrokových měr. Taková situace by vedla k další ztrátě účinnosti převodu měnové politiky do reálné ekonomiky.

V souhrnu tak využitelnost záporných úroků pro měnové uvolňování hodnotím spíše skepticky. Mohou ovšem samozřejmě doplnit jiné nástroje, stejně jako mohou sloužit jako nástroj cíleně bránící přílivu krátkodobého vysoce spekulativního finančního kapitálu v těch segmentech finančního trhu, kde je takový kapitál ukládán.

Eva Zamrazilová
hlavní ekonomka České
bankovní asociace

Negativní úrokové sazby obracejí finanční svět naruby. Z hlediska centrálního bankovníctví hrozí rozvrat měnověpolitického transmisního mechanismu, pokud komerční banky nepřenesou břímě negativních sazeb na klienty. Toho se však v oblasti retailového bankovníctví dosud žádná komerční banka neodvážila. Především v těch bankovních systémech, v nichž je obchodní model založen na financování úvěrů z depozitní základny, by to bylo velmi riskantní.

Z hlediska komerčního bankovníctví se jedná o dodatečný náklad, lze říci i určitou formu daně, kterou centrální banky uvalily na bankovní sektor. Čím více přebytkové likvidity banky mají, tím více zaplatí. Po tlaku na plnění nových regulačních požadavků je to další faktor, který nahrává neregulovaným Fintech společnostem, jejichž rozvoj může mít pro celkovou finanční stabilitu nepředvídatelné důsledky.

Z makroekonomického hlediska nemá zavedení negativních úrokových sazeb nijak přesvědčivé výsledky. Například v eurozóně je oživení bankovních úvěrů váhavé, viditelné spíše v oblasti úvěrů domácnostem. S tím ale souvisí přehřívání cen nemovitostí ve většině velkých evropských měst a v některých evropských zemích na celém nemovitostním trhu. Dalším negativem jsou distorze, které vznikají na trzích finančních aktiv, nejen na akciovém trhu, ale zejména

na trhu vládních dluhopisů. ECB svojí politikou zakrývá různou rizikovost jednotlivých zemí a oddaluje strukturální reformy i reformy veřejných financí.

A z hlediska drobných střadatelů? I když za uložení svých úspor zatím bankám platit nemusí, nedostanou z nich v drtivé většině žádný úrok. Pro zhodnocení úspor by museli investovat a zde hrozí rizika spojená s vyšší volatilitou cen aktiv, danou mimo jiné právě výše zmíněným vytvářením bublin na různých trzích. Především ve stárnoucích ekonomikách proto lidé spoří při nulových sazbách často ještě intenzivněji, což jde proti původní „prorůstové“ logice volné měnové politiky.

Petr Sklenář
hlavní ekonom J&T Banky

Záporné sazby představují popření všeho, na čem stojí ekonomie, teorie peněz a celý finanční systém kapitalistické společnosti. Staví na hlavu časovou hodnotu peněz, jako by neexistovaly časové preference ve spotřebě. Současně otáčí vztah mezi dlužníkem a věřitelem. Tím se centrální bankéři stávají nejvěrnějšími následovníky myšlenek Vladimíra Iljiče Lenina, že nejlepší způsob jak zničit kapitalismus, je zničit jeho měnu. A jak jinak označit záporné úrokové sazby než jako záměr poškodit vlastní měnu?

V rámci svého peněžního inženýrství centrální banky záporné sazby zaváděly spíše ze zoufalství, než že by za tímto krokem stála hluboká teorie. Ta totiž neexistuje. V roce 2012 se Dánsko zápornými sazbami bránilo přílivu kapitálu, aby udrželo fixaci dánské koruny na euro. Švýcarské záporné sazby zavedené v prosinci 2014 měly stejný důvod, pomoci udržet oslabený frank na úrovni 1,20 k euru. ECB potřebovala v létě 2014 udělat „něco“. Sazby byly na nule, na stejné úrovni v té době byla ochota kupovat dluhopisy, a tak se záporné sazby na vklady zdály jediný dobrý nápad. V Japonsku centrální banka už vyzkoušela vše, výsledky stále nulové, a proto i v Tokiu na konci ledna zkusili nasednout na módní vlnu záporných sazeb. Navíc argumentace ctihodných centrálních bankéřů pro zavedení záporných sazeb v poslední době stále více připomíná výmluvu pětiletého uličníka, že on to okno rozbil, protože sousedovic Jirka házel kamenem taky. Např. ČNB v diskuzi o záporných sazbách letos na jaře uváděla, že by jen vykrývala kroky ECB. ▶

Centrální banky zápornými sazbami tlačí fakticky finanční sektor do přijímání buď nepřiměřeně vysokého rizika, aby si zachoval alespoň nějaký kladný výnos, nebo do trvalých ztrát, pokud zůstane u konzervativní strategie. Záporné sazby se v konečném důsledku snaží zničit úspory domácností a nepřímo se pokoušejí destabilizovat samotné srdce finančního trhu - dluhopisové trhy. Paradoxně toto si nejlépe uvědomoval zmíněný Lenin, když tvrdil, že zničením měny se stanou všechny vztahy mezi dlužníky a věřiteli, tvořící základ kapitalismu, tak rozrušenými, až téměř ztratí svůj význam a systém se rozpadne.

Záporné sazby jsou tak experimentem na lidech, zavádí nás do míst, kde v minulosti lidstvo nikdy nebylo. Ale i tak každá sebekratší chladná úvaha naznačuje, že směřují do stavu, který nejenže není žádoucí, ale v mnoha ohledech i velmi nebezpečný.

Aleš Michl
poradce ministra financí

Když jsem chodil v devadesátých letech na vysokou, bojovalo se proti inflaci. Dnes se bojuje za to, aby nějaká inflace vůbec byla. Za komunismu byla propaganda za spoření. Na vkladní knížce s roční výpovědní lhůtou úročené 4% bylo v roce 1989 přes polovinu všech vkladů. Dnes vám autority říkají opak – kdo spoří a neutráčí, ať má na běžném účtu buď úrok nula anebo dokonce ať ztrácí peníze.

Centrální bankéři si myslí, že v bankách je kupa nevyužitých peněz, a proto tlačí je rozpůjčovat a nakopnout spotřebu lidí, nákupy bytů nebo podnikové investice. To, že banky jsou narvané nevyužitými penězi, je pravda. To, že se jimi násilně mají rozjíždět ekonomiky, je k debatě. Ty kroky mají řadu perverzních důsledků. Ve Švýcarsku se to úplně otočilo a banky hypotéky zdrážíly. Nebo to může vést k tomu, že když tedy nemohou banky peníze zaparkovat k centrální bance, neb by dostaly minusový úrok, tak je místo do úvěrů uklidí do jistějších státních dluhopisů. V Japonsku se banky změnilly z tradičních poskytovatelů úvěrů na nákupčí dluhopisů. Totální převis poptávky po státních dluhopisech nad nabídkou vidíme v Česku již teď a vede k tomu, že i dluhopisy nesou minus a že banky, fondy a investoři nemají už kam jinač bezpečně koruny dát. Platí za to, aby je dali alespoň do státních dluhopisů.

Do toho Česká národní banka intervnuje, aby držela kurz nad 27 tak, že tiskne další a další koruny – peněz tak ještě více přibývá. Když by nějaká banka ony koruny

chtěla dát k ČNB, riskuje minusové úročení. Když nakrátko do dluhopisů, už to minusové úročení má. Když do větších spotřebitelských úvěrů, riskuje budoucí neplatiče. Když masivně do hypoték, riskuje bublinu na trhu nemovitostí v budoucnu. Když do nových úvěrů pro podniky na investice, super – jenomže typický podnik má nyní kupu cashe a kdyby věděl kam ještě zainvestovat, tak to udělá i bez banky a úvěr ani nepotřebuje.

Dobrá zpráva je jedna: téměř procesům většina Evropanů nerozumí. V novinách čtou, že se to jmenuje kvantitativní uvolňování. Že je to dobře a že to pomáhá k růstu. Tak třeba fakt začnou lidi více utrácet, firmy více investovat a centrální banky budou spokojené. Bojím se jedné věci – až se začne jednou zase naopak bojovat proti velké inflaci, pak úrokové sazby půjdou rychle nahoru a všichni majitelé státních dluhopisů, hypoték nebo úvěrů s lákavou nízkoúčnou pohyblivou úrokovou sazbou prodělají kalhoty. Ta doba je ale ještě daleko. Než nastane, zapomenete i na tenhle příspěvek.

Pavel Ryska
doktorand ekonomie
na FSV UK

Centrální banky již déle vykazují chování zcela odporující logice. Když nějaká jejich politika nezafunguje, jediným závěrem je, že byla dávkována v moc malém množství. Nejprve roky snižovaly úrokové sazby až k nule. Hospodářský růst to nezrychlilo. Pak přišly s nákupy dluhopisů, čímž dále snížily výnosové míry na trhu, což také nepomohlo. A tak se nyní vrátily k úrokovým sazbám, začaly je stlačovat pod nulu a čekají, že nefunkční metoda najednou zabere.

Lék od centrálních bank selhává nikoli proto, že je ho málo, ale protože to není lék. Za vším stojí snaha znevýhodnit úspory nízkými úroky a přimět lidi ke spotřebě. Spotřeba má pak podle staré keynesiánské představy zrychlit hospodářský růst. Je to omyl. K hospodářskému růstu se nelze projít. Růst vzniká z úspor a investic. Vyšší spotřeba přichází až jako důsledek.

Problémem dnešní doby je stav, kdy firmy nemají do čeho investovat, protože přeregulovanost a právní nejistota podnikatelům svazují ruce. Nejde tedy o to, že bychom měli „moc úspor“, ale o to, že máme málo investičních příležitostí. S tím centrální banka nic nesvede, ale nechce si to připustit. Donekonečna snaživě přichází se stejnou medicínou a tvrdí, že ta teď už konečně bude fungovat (nejabsurdnější je situace v Japonsku, kde centrální banka stupňuje

tutéž politiku 25 let – bez sebemenšího pozitivního efektu).

Záporné úrokové míry představují největší útok na úspory, jaký jsme zatím zažili. Domnívám se, že jsou hrozbou a nezodpovědným krokem. Nejenom že nezrychlí hospodářský růst. Zamezí hlavně těm nejzranitelnějším, jimž nerostou platy a kteří mohou snadno přijít o práci, aby se úsporami zajistili do budoucna. Autorům záporných sazeb se jejich krok vrátí jako bumerang: kvůli nim značná část populace v budoucnu skutečně nebude mít z čeho spotřebovat.

Helena Horská
hlavní ekonomka
Raiffeisenbank a.s.

Už sedm centrálních bank uplatňuje záporné úrokové sazby buď na vklady obchodních bank, nebo volné rezervy, popřípadě přírůstek oběživa. Jejich motivací nebylo jen povzbuzení inflace, jak se oficiálně tvrdí, ale také oslabení národních měn. Teoretičtí ekonomové hovoří i o globálním přebytku úspor nad investicemi, který tlačí přirozenou úrokovou míru do záporu. Co čekat v praxi od záporných sazeb?

K argumentům pro negativní sazby patří víra, že levnější úvěry povzbudí spotřebu a investice. Nízké úroky z vkladů a výnosy z investic mají odradit od úspor a podpořit spotřebu. Měla by vzrůst hodnota akcií, dluhopisů a nemovitostí: lidé se budou cítit bohatší a zvýší spotřebu. Negativní úrokové sazby mohou oslabit domácí měnu, což vylepší obchodní bilanci a zrychlí růst ekonomiky. Mělo by dojít i ke zvýšení inflačních očekávání v budoucnu. Sníží se daňová zátěž. Má zlevnit kapitál, včetně kapitálu pro banky.

Negativní úrokové sazby však na druhé straně přináší i určitá nebezpečí, která nelze přehlédnout. Záporné sazby v podstatě představují daň na vklady. Jde o redistribuci bohatství od věřitelů k dlužníkům. Záporné úrokové sazby ochuzují vyšší příjmové skupiny s vysokými úsporami, ale příjmově podprůměrným s nulovými úsporami nepřilepšují. Negativní úrokové sazby demotivují ke spoření na stáří. Hlad po výnosech vede k akceptaci vyššího rizika. Negativní úrokové sazby snižují úrokový výnos bank a jejich ziskovost. Vysílají negativní signál, protože podkopávají důvěru ve zdraví ekonomiky. Demotivují od reformního úsilí nejen v rozpočtové oblasti. Odliv vkladů může vést k destabilizaci finančního sektoru a rozvoji stínového bankovníctví.

Rizika negativních úrokových sazeb podle mého převažují. Mělo by se s nimi nakládat velmi obezřetně. ▶

Stanislava Janáčková
ekonomka

Centrální banky marně hledají měnovou politiku pro situaci, kdy se ekonomika ještě nevzpamatovala z hluboké krize, a kdy zároveň cenový vývoj silně reaguje na globální pokles cen surovin a energií. Úporná snaha zabránit takto vyvolané mírné deflaci je nesmyslná. Nebezpečím pro vyspělé ekonomiky není tento cenový vývoj, nýbrž přeregulovanost a z ní plynoucí strnulost, vyčerpání vnitřních růstových faktorů, ztráta důvěry, omezení podnikatelské svobody, zpomalení či zastavení růstu produktivity.

Centrálním bankám selhávají tradiční nástroje – úrokové sazby jsou prakticky nulové, nalévání peněz nemá očekávaný efekt, ovlivňování kurzů je hrou s nulovým součtem. A záporné úrokové sazby? Je nesmyslné předpokládat, že poté, co snížení úrokových sazeb k nule nemělo na vývoj ekonomiky a na inflaci očekávaný efekt, závažně „zabere“ snížení sazeb do záporného pásma. Firmy kvůli tomu nezačnou více investovat, domácnosti více utrácet. Poškodí to střadatele, včetně spoření na penzi, což zvýší závislost lidí na sociálním systému. Silně ztíží situaci pojišťovněm a penzijním fondům. Poškodí banky, které se ještě zcela nevzpamatovaly z krize. A může vyvolat posun směrem k většímu používání hotovostních peněz a „spoření do slamníku“. Centrální banky jsou si toho vědomy a chtějí tomu čelit rušením bankovek vyšších hodnot (ECB ruší pětiseturovku), některé státy uvažují dokonce o úplném zrušení hotovostních peněz.

Jenže peníze nejsou vynálezem státu, ten si je jen později přivlastnil. Vyvinuly se ale spontánně v procesu směny a stejně spontánně by si za dnešní hotovostní peníze soukromý sektor znovu hledal náhradu – byť by třeba byla zatlačena do „šedé“ ekonomiky. Lidé se o svobodu provádět platby ve formě, kterou stát nedovede vysledovat a kontrolovat, doufejme nedají tak snadno připravit. Stejně tak o svobodu dělit svůj příjem mezi spotřebu a úspory podle svých preferencí.

Lukáš Kovanda
hlavní ekonom finanční skupiny Roklen

Debata o negativních sazbách názorně ukazuje, jak rychle se mění myšlenkové klima v tak zásadní otázce. Psal se duben 2009, když Gregory Mankiw, známý

harvardský ekonom, publikoval v New York Times článek, ve kterém možnost záporných nominálních sazeb na tehdejší dobu celkem novátorsky nastínil. Jak sám později přiznal, žádný jeho text se nesetkal s takovou vlnou nesouhlasu. Není se co divit. Záporné nominální sazby, to bylo tehdy – před sedmi lety – v podstatě novum. Však také Mankiw musel odkazovat na notně zaprášené ideje, typu daně z držby peněz, kterou německý ekonom Silvio Gesell hlásal někdy v 19. století.

Zas tolik vody v řece neuplynulo a záporné sazby se staly takřka běžnou praxí. Co bylo v roce 2009 těžko stravitelnou bizarností, je nyní denním chlebem centrálních bankéřů. Ale přicházejí nové, zatím těžko stravitelné bizarnosti. Třeba zrušení hotovosti. Příklad se zápornými sazbami přitom dává tušit, že už za nějakých pět nebo sedm let může být bezhotovostní ekonomika – lépe řečeno kroky směřující k absolutnímu vymýcení hotovosti – opět v zásadě běžnou praxí. Pochopitelně, vymýtit hotovost nebude zdaleka tak prosté jako uvést záporné sazby. Když však uvážíme, že zrušení hotovosti usnadní centrálním bankéřům redukci sazeb hlouběji do záporu, je nábíledni, že úsilí o vymýcení hotovosti zřejmě neskončí s letošním rozhodnutím Evropské centrální banky (ECB) postupně skoncovat se svoji bankovkou nejvyšší denominace, tedy pětiseturovkou.

Třeba podle předního německého ekonomy Hanse Wernera Sinna chce ECB zrušit pětistovku hlavně proto, aby mohla jít s úrokovými sazbami hlouběji do záporu. Chce prý komerční banky odradit od držení hotovosti, a tím je přimět k tomu, že zavědou negativní úrokové sazby i na vklady svých klientů. Tomu se banky zatím vzpěčují. Skoncování s pětiseturovkou umožní podle Sinna zvýšit penalizační úrokovou sazbu z 0,4 na 0,75 procenta. Pro banky totiž bude nákladnější držet hotovost v podobě dvouseturových bankovek.

Ačkoli důvody pro zrušení pětistovky, které ECB uvádí, jako je financování terorismu či korupce, zní pochopitelně a do jisté míry pádně, je to načasování rušení pětiseturovky, které budí podezření. Zdá se totiž, že na cestu za úplným vymýcením hotovosti jsme se už vydali. Pod záminkou boje s deflací a s terorismem. Víme už, že bezhotovostní ekonomika – zatím stále spíše obtížně stravitelná bizarnost – tu může být rychleji, než si myslíme.

Jan Skopeček
Institut Václava Klause

Negativní úrokové sazby žádným lékem na řešení hospodářských potíží vyspělých ekonomik rozhodně nejsou. Jsou obrov-

skou hrozbou a to nejen v rovině čistě ekonomické, ale i v rovině osobních svobod. Budou-li totiž chtít vlády, resp. centrální banky, skutečně negativní úrokové sazby dlouhodobě uplatňovat jako svébytný nástroj do extrému uvolnění měnové politiky, budou muset dříve či později přistoupit ke zrušení hotovostních peněz, čímž se stanou veškeré transakce ekonomických subjektů 100% monitorovatelné a kontrolovatelné. Racionální ekonomický subjekt totiž nebude ochoten dobrovolně platit bance negativní úrok za to, že u ní má na účtu uložené finanční prostředky.

Racionální vkladatel si v případě záporných úroků raději své naspořené finanční prostředky vybere a uloží je ve vlastním či pronajatém trezoru či schránce. Při takovém racionálním chování a přizpůsobení se ze strany vkladatelů ale negativní úrokové sazby nesplní cíl, který do nich jejich zastánci vkládají. Centrální banky, resp. vládní autority, totiž chtějí ekonomické subjekty přinutit, zřejmě za jakoukoliv cenu, aby nespořili, ale masivně utráceli. Bláhově si totiž myslí, že touto cestou zachrání kolísavý ekonomický růst a konečně se dostaví tolik vytoužená inflace.

Negativní úrokové míry ve skutečnosti ekonomice pomoci nemohou, stejně jako ji nemůže pomoci už dlouhá léta prováděná extrémně uvolněná měnová politika např. prostřednictvím tzv. kvantitativního uvolňování. Současným problémem vyspělých ekonomik je totiž jejich přeregulovanost, která dusí a demotivuje podnikatele a investory od nových projektů. Nechybějí volné peníze, ale dobré investiční příležitosti.

Extrémně uvolněná měnová politika včetně negativních úrokových sazeb nedostatek podnikatelských projektů a investičních příležitostí vyřešit nemůže, pouze povede k dalšímu zkresení tržních signálů, ke zkresení nejdůležitější cen v ekonomice, ke zkresení výnosnosti investic apod. Investoři budou nuceni jít do ještě více rizikových projektů, protože držet hotovost bude extrémně nákladné. Budou se tak nafukovat další bubliny na trzích vybraných aktiv, které budou hrozit splasknutím a vyvoláním další hluboké recese.

Jan Vejmelek
hlavní ekonom
Komerční banky

Úrokové sazby představují základní nástroj měnové politiky, kterým centrální banky léčí hospodářství – v situaci přehřívající se ekonomiky úrokové sazby zvyšují, a naopak v situaci, kdy se ekonomika nachází v recesi, úrokové sazby snižují.

Výše úrokových sazeb v tomto uvažování primárně ovlivňuje úrokově citlivé komponenty agregátní poptávky – investiční aktivitu firem a částečně i spotřebu domácností. A pokud je recese opravdu hluboká, jsou k povzbuzení ekonomiky potřeba velmi nízké úrokové sazby a v extrémních případech klidně i záporné. Ale pozor, tento standardní mechanismus léčby ekonomiky platí výlučně pro reálné úrokové sazby!

Reálná úroková sazba představuje nominální úrokovou sazbu očištěnou o očekávanou inflaci. Nominální úroková sazba a inflační očekávání tedy působí proti sobě. Nicméně nejedná se o dvě oddělené složky, ale v podstatě o spojené nádoby. Centrální banky využívají nominální sazby jako svůj hlavní nástroj s cílem ovlivnit inflační očekávání a ve finále reálnou úrokovou sazbu stabilizovat.

Pokud je příčinou dlouhotrvajícího nevýrazného růstu například evropské ekonomiky nedostatečná agregátní poptávka, léčbou by tedy mělo být snížení reálné úrokové sazby, a to klidně i pod nulu. Pokud se ovšem nepodaří zvýšit inflační očekávání, což je v situaci dlouhodobě klesajících cen komodit obtížné, musí centrální banky reagovat snižováním nominálních sazeb.

Nicméně u snížení nominálních sazeb pod nulu hrozí, že převáží negativní vedlejší efekty léčby. Pomineme-li různé legislativní důsledky, velkým problémem je potenciální dopad do finanční stability. Na jedné straně do ziskovosti bankovního sektoru, na straně druhé riziko, že záporné nominální úrokové sazby povedou k přesunu od bankovních depozit k hotovosti. Pokud je to potřeba, tak vzhledem k těmto rizikům, je dle mého názoru v malé otevřené ekonomice přínosnější uvolňovat měnové podmínky kurzovou cestou.

Martin Slaný
Institut Václava Klause

Negativní úrokové sazby jsou nebezpečným nástrojem měnové politiky, který může výrazně destabilizovat finanční systém a ekonomiku jako celek. Záporné zhodnocení peněz společně s přebytkem likvidity nutí firmy, investory a domácnosti k hledání alternativního zhodnocení jejich peněz. Záporné úroky pro investory znamenají, že je možné investovat nejen do projektů, které mají malou výnosnost, ale dokonce i do těch, které jsou ztrátové, neboli investovat bez ohledu na to, zda to dává nějaký ekonomický smysl.

Místo toho, aby tak v naší ekonomice došlo k oživení úrokového kanálu tzv. měnové transmise, negativní sazby naopak tento kanál poškozují. Stimulují k nákupu rizikových aktiv (vytlačují aktiva bezpečná), snižují zisky finančních institucí a schopnost navyšovat kapitál (v době, kdy veškeré, nejen evropské, regulace tlačí naopak na růst kapitálu) s negativním dopadem na jejich rozvahy a jejich schopnost profinancovat ekonomiku.

Rovněž spotřebitelům dávají záporné úroky informaci, že než cokoli spořit (například na důchody), je výhodnější spotřebovat, a to zejména na dluh – na spotřebitelské úvěry (v době, kdy stát schvaluje regulaci spotřebitelských úvěrů a „běduje“ nad tím, že si lidé berou nezodpovědně spotřebitelské úvěry), nebo přesunout své úspory do nemovitostí. Dlouhodobě nízké úrokové sazby již dnes vytváří rekordní množství hypotečních úvěrů, což se projevuje ve zvýšené poptávce po nemovitostech a růstu jejich cen. Záporné sazby tak mohou podnítit vznik bubliny na trhu nemovitostí. Určité signály nám o tom dává poslední vývoj cen bytů zejména v Praze, ale i v Brně a jiných krajských městech. Nebezpečí pro finanční sektor a reálnou ekonomiku nastane, až vyprší fixace hypoték a úrokové sazby půjdou nahoru. To může způsobit u řady domácností platební neschopnost.

Negativní sazby podněcují k dalšímu zadlužování nejen domácnosti, ale rovněž vlády a navyšují (u nás zatím ještě udržitelnou) nerovnováhu veřejných financí. Jisté je, že záporné sazby by omezily zájem zahraničních investorů o českou korunu a tím by snížily tlaky na posílení koruny a omezily i náklady spojené s opuštěním intervenčního režimu. Mluví-li ČNB o této možnosti, přiznává, že intervence příliš nezabraly a že exit z nich není tak jednoduchý a nenákladný, jak nám celou dobu tvrdí.

Zbyněk Revenda
profesor financí VŠE

Negativní úrokovou sazbu u centrální banky nepovažují ani za lék, ani za hrozbu, ale za něco, co nic neřeší. Zcela zjednodušeně a výběrově: ČNB přes intervence zvýší rezervy bankám v rozsahu stovek miliard korun. Zavedením negativní sazby by pak bankám tyto rezervy „zdaňovala“. Smysl? Aby komerční banky více poskytovaly úvěry? Jenže proti tomu jde vývoj hypotečních úvěrů, požadavky na bonitu potenciálních dlužníků, atd. Navíc poskytování úvěrů – v korunách nebankovním subjektům – nesníží rezervy

v bankovním systému ani o korunu. Efekty na úročení státních cenných papírů ponechávám stranou, ale centrální banka tady určitě není od toho, aby státu zlevňovala půjčky.

Petr Dufek
analytik ČSOB

Experiment. Možná s trochu nejasným cílem, ostatně tak jako další nekonvenční nástroje měnové politiky používané do současnosti. Na začátku americké hypoteční krize se nepochybně dalo pochopit použití kvantitativního uvolňování, respektive tisku peněz a snižování úrokových sazeb s cílem podpory likvidity finančního trhu. Postupem času se ovšem trhy staly dostatečně likvidní a tak nedostatek hotovosti či nedůvěra mezi jednotlivými účastníky trhu přestala hrát tak závažnou roli jako po pádu Lehman Brothers. Eurozóna si do tisku peněz, po kterém následovalo zavedení záporných úrokových sazeb, slibovala zprůchodnění měnové transmise - de facto rozjezd úvěrování - a následně i inflaci. Může však přebytek peněz zdarma přinést tento efekt? Časem nepochybně ano, otázkou je, jak dlouho to bude trvat a jaká bude cena této cesty k úvěrovému boomeru a inflaci.

Tou cenou můžeme chápat „znehodnocování“ vkladů, změnu chování střadatelů a investorů hledajících alespoň nějaký výnos s akceptovatelným rizikem, podstupování vyšších rizik ze strany přeregulovaného finančního sektoru, boom realitního trhu a v neposlední řadě i zvýšenou závislost veřejného sektoru na super levných půjčkách v kombinaci se super dostupnými penězi od ECB. Nekonvenční měnová politika v eurozóně vytváří podle mého názoru „novou realitu“, která čím delšího bude mít trvání, tím více bude komplikovat návrat k „tradičnímu“ nastavení monetárních parametrů.

Jsou záporné sazby v současné době skutečně nutné, když největší ekonomiky EU rozhodně netrpí nedostatkem domácí poptávky? Nemá nízká inflace jiné příčiny, které dopování poptávkové strany rozhodně odstranit samo o sobě nemůže? A nakonec, je vůbec dobré k záporným sazbám sáhnout? Možná ano, třeba v rámci boje s přespříliš silnou měnou, avšak o to snad ECB nejde. Mohou se třeba hodit v rámci exitu z českého kurzového režimu, ale jen na chvíli a ne pro všechny ekonomické subjekty. Měly by být jen krátkodobou korekcí než dlouhodobým dopingem, tak jak je vidíme v eurozóně. ■

Základní nepodmíněný příjem: nový krok zpět

Hana Lipovská
Ekonomicko-správní
fakulta Masarykovy
univerzity

V neděli 5. června Švýcaři hlasovali o zavedení *základního nepodmíněného příjmu*. Na první pohled se jedná jen o jeden z mnoha projevů nadbytečného používání přímé demokracie. Referendum o základním nepodmíněném příjmu je podobně absurdní jako švýcarské referendum o *právech zvířat na zvířecí advokáty* z roku 2010. Zároveň je ale také dalším dokladem úspěšného pochodu Evropy zpět k socialismu.

Občanský plat

Základním nepodmíněným příjmem, označovaným též jako *občanský plat*, se rozumí rovná sociální dávka vyplácená měsíčně, po celý život, všem občanům bez ohledu na věk, stav či pracovní aktivitu. Základní příjem má být dostatečně vysoký, aby zajistil každému *slušný životní standard*. Zastánci tohoto socialistického konceptu jej prohlašují za „občanské právo“: každý se prý má sám svobodně rozhodnout, zda chce či nechce pracovat. Podle sociálních inženýrů tak při zajištění příjmu nebudou lidé pracovat proto, že musí, jen a pouze nýbrž proto, že chtějí.

Referendum o základním nepodmíněném příjmu je podobně absurdní jako švýcarské referendum o právech zvířat na zvířecí advokáty. Zároveň je ale také dalším dokladem úspěšného pochodu Evropy zpět k socialismu.

Mezi nejhlasitější advokáty této sociální reformy patří novodobí luddité, kteří (obdobně jako české ministerstvo průmyslu a obchodu) věští příchod čtvrté průmyslové revoluce. Stroje podle nich berou lidem práci, takže se pracovní místa stávají ohroženým zbožím, o které zaměstnanci na trhu práce soutěží. V rozhovoru pro *The Economist* podpořil myšlenku základního příjmu také loňský řecký ministr financí Varoufakis: „Dnes čelíme vážnému nebezpečí masy lidí, kteří mají nízkou ekonomickou hodnotu... buď základní příjem zavedeme, nebo budeme čelit podstatnému sociálnímu konfliktu. Základní příjem je způsobem, jak stabilizovat společnost“ (jen stěží si lze představit, že by výrok o *nízké ekonomické hodnotě člověka* prošel komukoli jinému než neomarxistickému ekonomovi).

V současnosti experimentují se základním příjmem čtyři nizozemská města (patrně

nejznámějším z nich je Utrecht). Obdobného sociálního pokusu finské vlády se má v příštím roce zúčastnit téměř 10 000 lidí (0,2% finské populace). Ve Spojených státech s ideou základního příjmu sympatizuje demokratický prezidentský kandidát Sanders, v České republice se, nepřilíh překvapivě, k jeho nejhlasitějším zastáncům řadí tradiční levicové strany (KSČM a Strana zelených) i odborové svazy.

Oslabení motivací

Námítky proti tomuto experimentu jsou zřejmé: další rozšiřování již tak přebujelého sociálního státu je neudržitelné. Základní příjem by zároveň výrazně oslabil motivaci lidí pracovat. Keynesův životopisec Robert Skidelsky, stejně jako nekeynesiánci Joseph Stiglitz, ovšem s naivním optimismem tvrdí, že naše společnost je již *dostatečně bohatá, aby si zavedení základního příjmu mohla dovolit*. Obdobně jako další levicoví intelektuálové jsou přesvědčeni, že lidé pobírající základní příjem v žádném případě nepřestanou pracovat. Naopak – prý se začnou věnovat dobročinné činnosti a neziskovým aktivitám.

Základní příjem by zároveň výrazně oslabil motivaci lidí pracovat.

Pokud by základní příjem skutečně pokrýval potřeby každého jednotlivce, klesal by nezvratně podíl těch, kdo by dobrovolně setrvali na trhu práce. S poklesem počtu přispěvatelů do systému by nutně musela růst daň z příjmu. Růst daňové zátěže by ovšem nutně odrazilo další a další pracovníky od vstupu na pracovní trh. Základní příjem, dovedený ad absurdum, by tak zpětně vyvolal nutnost *zavedení pracovní povinnosti*. Socialistický koncept nemůže vést k jinému než socialistickému řešení.

Ve snaze získat podporu konzervativních voličů přirovnávají zastánci základního příjmu tento socialistický koncept k Friedmanovu

návrhu *negativní daně z příjmu*. Ztotožňování negativní daně se základním příjmem je ovšem naprosto mylné. Friedmanova záporná daň měla přebujelý sociální systém nahradit (a především eliminovat), nikoli doplňovat. Zastánci základního příjmu naopak výslovně požadují, aby se „občanský plat“ stal pouze jednou ze součástí dosavadního sociálního systému.

Jako každý návrh, který slibuje stále hlubší redistribuci, však základní příjem již zaujal bruselské mandaríny.

Koncept základního příjmu může působit jako neškodná utopická vize novodobých owenitů, proudhonovců a fourierovců. Stejně utopicky ovšem ještě nedávno působil současný evropský sociální stát. Švýcaři tento nesmyslný návrh v referendu našťastí odmítli. Jako každý návrh, který slibuje stále hlubší redistribuci, však základní příjem již zaujal bruselské mandaríny. Předseda Evropského hospodářského a sociálního výboru Georgios Dassis vystoupil 10. května na konferenci věnované základnímu příjmu se svým (dlouhodobě prosazovaným) návrhem *evropského minimálního příjmu*, který má vést obdobně jako základní příjem ke *spravedlivému rozdělování zdrojů a příjmů*.

Tak jako gravitační zákon nepřestane působit kvůli bruselskému nařízení, ani žádné referendum nezvrátí základní zákon ekonomie: žádný oběd totiž není zadarmo.

Základní příjem lidem slibuje *důstojný život bez práce*. Ekonomické zákony mají ovšem stejně neomezenou platnost jako zákony fyzikální. Tak jako gravitační zákon nepřestane působit kvůli bruselskému nařízení, ani žádné referendum nezvrátí základní zákon ekonomie: žádný oběd totiž není zadarmo. ■

Předplatné na rok 2016

institut
VÁCLAVA
KLAUSE

Předplatné IVK zahrnuje pravidelný newsletter, sborníky a ostatní publikace, pozvánky na semináře.

Základní cena předplatného je 660 Kč.

Studentské předplatné 330 Kč.

Noví předplatitelé dostanou všechny publikace vydané v první polovině roku.

predplatne@institutvkc.cz